

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ВОЛИНСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ЛЕСІ УКРАЇНКИ**

Кафедра культурології

ЗАСАДКО АНДРІЙ ВІТАЛІЙОВИЧ

**ЕВОЛЮЦІЯ МІФОЛОГІЧНОГО МИСЛЕННЯ В
ІСТОРИКО-КУЛЬТУРНОМУ КОНТЕКСТІ**

Спеціальність: 034 «Культурологія»

Освітньо-професійна програма Культурологія

Робота на здобуття освітнього ступеня «Бакалавр»

Науковий керівник:

СТОЛЯРЧУК НАТАЛІЯ МИКОЛАЇВНА

кандидат філософських наук,
доцент кафедри культурології

РЕКОМЕНДОВАНО ДО ЗАХИСТУ

Протокол № _____

засідання кафедри культурології

від _____ 202_ р.

Завідувач кафедри

(_____) Москвич О. Д.

(підпис)

ПІБ

ЛУЦЬК – 2024

АНОТАЦІЯ

Засадко А. В. Еволюція міфологічного мислення в історико-культурному контексті.

Дослідження присвячене аналізу змін у сприйнятті та інтерпретації міфів від античності до сучасності. У роботі розглядаються трансформації міфологічного мислення під впливом соціальних, політичних та наукових змін у різні історичні періоди. Особлива увага приділяється взаємодії міфів з релігією, філософією та наукою, а також ролі міфів у формуванні культурної ідентичності та колективної свідомості. У дослідженні наголошується на тому, що міфи, незважаючи на процеси раціоналізації, залишаються важливим елементом культури, який адаптується і знаходить нові форми вираження в різні епохи. Аналізуються приклади літературних та мистецьких творів, які демонструють, як сучасні автори переосмислюють міфологічні сюжети, інтегруючи їх у сучасний контекст.

Розглядається самотність української міфології, її збагачення різними етнічними та культурними впливами, втілення в народних звичаях, обрядах, легендах та казках, які відображають світогляд, космогонію та вірування наших предків. Проаналізовано сучасні перспективи української міфології, які формуються під впливом глобалізації, цифрових технологій та культурного обміну. Доведено, що хоча глобалізація кидає виклик традиційному міфологічному мисленню, вона також відкриває нові шляхи для збереження та поширення української міфології у світовому масштабі. Використовуючи можливості цифрової епохи та силу оповіді й залучення громадськості, українські міфологи та ентузіасти можуть гарантувати, що спадщина української міфології продовжуватиме процвітати та розвиватися у XXI столітті.

Ключові слова: *міфологічне мислення, історико-культурний контекст, Античність, Середньовіччя, Просвітництво, культурна ідентичність.*

ЗМІСТ

ВСТУП.....	3
РОЗДІЛ 1. Генеза та еволюція міфологічного мислення в культурі давніх цивілізацій.....	6
1.1 Теоретико-методологічні засади дослідження еволюції міфологічного мислення в історико-культурному контексті.....	6
1.2 Становлення та розвиток міфологічного мислення в культурі давніх цивілізацій.....	8
РОЗДІЛ 2. Трансформації міфологічного мислення в культурі Античності.....	18
РОЗДІЛ 3. Особливості міфологічного мислення в епоху Середньовіччя.....	23
РОЗДІЛ 4. Раціоналізація міфологічного мислення в культурі Нового часу.....	32
РОЗДІЛ 5. Міфологічні наративи у сучасній культурі.....	34
РОЗДІЛ 6. Еволюція міфологічного мислення в історії української культури.....	37
ВИСНОВКИ.....	46
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	50

ВСТУП

Актуальність теми дослідження. Розуміння еволюції міфологічного мислення в історичному та культурному контексті є ключовим для дослідження складного розвитку світової культури. Міфи - це не просто історії, вони глибоко вкорінені в тканину культурної ідентичності, слугуючи сховищем колективної мудрості, моральних цінностей та екзистенційних роздумів. Вони відкривають вікно в ранні когнітивні рамки, які люди використовували для інтерпретації світу природи, суспільних структур і метафізичних сутностей. З розвитком суспільства міфи адаптувалися, відображаючи зміни в соціальній ієрархії, технологічний прогрес та екологічні зрушення. Ця еволюція підкреслює динамічний характер передачі культури та взаємодії між різними культурами, що проявляється у включенні різноманітних міфологічних елементів. Крім того, перехід від усних традицій до писемних записів знаменує собою важливу віху у збереженні цих наративів, що вплинули на релігійні доктрини, філософську думку та мистецькі пошуки. У наш час незмінна привабливість та адаптація міфологічних сюжетів у літературі, кіно та масовій культурі підкреслюють їхню постійну актуальність у формуванні колективних ідентичностей та вирішенні сучасних проблем. Тому дослідження еволюції міфологічного мислення передбачає глибоке розуміння безперервного і взаємного зв'язку між людською уявою, культурною спадщиною та історичним розвитком.

Мета роботи - проаналізувати еволюцію міфологічного мислення в історичному та культурному контексті, зосереджуючи увагу на взаємовпливі міфів і світогляду, соціокультурних змін та мистецьких пошуків.

Кваліфікаційна робота включає **елементи наукової новизни**, які проявляються у прагненні розкрити роль міфологічних наративів у збереженні культурної ідентичності, впливі на релігійну та філософську думку, на сучасну

літературу і загалом мистецтво, на колективну пам'ять і різні форми суспільної свідомості.

Мета роботи передбачає вирішення таких завдань:

- здійснити аналіз еволюції міфологічного мислення та його вплив на розвиток світової культури;
- виявити ключові зміни у міфах з плином часу та виокремити відображення в них когнітивних, соціальних та культурних трансформацій;
- проаналізувати еволюцію міфологічного мислення в історії української культури.

Об'єктом дослідження є процеси та чинники, що вплинули на розвиток, адаптацію та стійкість міфологічного мислення впродовж історико-культурного розвитку.

Предметом дослідження є сукупність міфологічних наративів різних культур та історичних періодів.

Практичне значення отриманих результатів дослідження полягає у глибшому розумінні, збереженні та відтворенні культурної спадщини, зокрема міфології різних народів світу; покращенні міжкультурного взаєморозуміння на засадах усвідомлення спільних колективних архетипів та міфологем. Знання про давні і сучасні міфи різних регіонів допомагають розвивати туризм та культурні індустрії. Вивчення еволюції міфологічного мислення в історико-культурному контексті може стимулювати інновації та творчий розвиток у сфері мистецтва, літератури, медіа та інших галузях.

Апробація результатів та публікації. Окремі положення кваліфікаційної роботи обговорювалися на семінарських заняттях та засіданнях кафедри культурології.

Структура роботи. Робота складається зі вступу, шести розділів, висновків та списку використаних джерел (41 найменування). Загальний обсяг роботи складає 53 сторінки, основний текст викладено на 50 сторінках.

РОЗДІЛ 1

ГЕНЕЗА ТА ЕВОЛЮЦІЯ МІФОЛОГІЧНОГО МИСЛЕННЯ В КУЛЬТУРІ ДАВНІХ ЦИВІЛІЗАЦІЙ

1.1. Теоретико-методологічні засади дослідження еволюції міфологічного мислення в історико-культурному контексті

Теоретико-методологічні засади дослідження еволюції міфологічного мислення в історико-культурному контексті відкривають широкий простір для аналізу трансформації міфів та їх впливу на формування культурних ідентичностей. Міфологія, як історично первинна форма світогляду, відіграє ключову роль у розвитку культурних систем і ментальності суспільств. Вона є не лише дзеркалом давніх вірувань, але й активним елементом, що формує сучасні ідеологічні конструкції. Розуміння міфу як символічної форми культури дозволяє проникнути в глибинні шари людської свідомості, де формуються основні культурні коди та архетипи. Історія міфотворчості тісно пов'язана з когнітивною еволюцією людства, відображаючи перехід від архаїчних форм мислення до раціоналізованих концепцій. Міфологічне мислення, проходячи через етапи міфологізації, деміфологізації та реміфологізації, відіграє важливу роль у формуванні соціально-психологічних парадигм. Вивчення міфології в історико-культурному контексті відкриває можливості для аналізу таких явищ, як магія, релігія та ідеологія, які є важливими компонентами соціальної свідомості. Сучасна міфотворчість, незважаючи на втрату позицій міфології як єдино правильної картини світу, продовжує впливати на різні сфери життя, включаючи політику, мистецтво та соціальні процеси. Таким чином, міфологічне мислення залишається актуальним інструментом для розуміння культурної динаміки та соціальних трансформацій. Воно допомагає виявити глибинні зв'язки між історичними

епохами та культурними традиціями, а також сприяє осмисленню сучасних культурних та соціальних феноменів. Вивчення міфологічного мислення в історико-культурному контексті є важливим для розуміння того, як людина через міфи намагається осмислити світ навколо себе та своє місце в ньому.

Дослідження міфологічного мислення та міфології загалом є нині предметом інтересу для багатьох вчених і дослідників з різних галузей науки. Одним з найвідоміших з них є швейцарський психолог Карл Густав Юнг, який вивчав архетипи та колективну свідомість, зокрема з'ясовував роль міфології і міфологічних образів-архетипів у психології людини. Він розглядав міфи як важливий елемент психіки та культури. Американський лінгвіст та міфолог Джозеф Кемпбелл прославився своєю книгою «Герой з тисячі облич», де він досліджував універсальність мотивів та образів у міфології різних культур. Румунський історик релігій та філософ Мірча Еліаде досліджував міфологію та релігійні уявлення у різних культурах, представив результати досліджень у своїх працях «Святе і священне» та «Міф і реальність». Німецький філолог і дослідник античної культури Вальтер Буркерт вивчав міфологію стародавньої Греції та її вплив на античну літературу та філософію.

В Україні також є дослідники, які присвятили свою наукову діяльність вивченню міфології. Серед них варто згадати Наталію Кобринську – українську філологиню та літературознавицю, яка займається вивченням української міфології, фольклору та літератури. Ігор Сидоренко – український філософ та культуролог, дослідження якого стосуються міфологічних аспектів української культури та сучасності. Фольклорист, етнограф та літературознавець Михайло Слабошпицький, який вивчав український фольклор, міфологію та народну культуру. Олександр Афонін – український культуролог та літературознавець, який також займається вивченням міфології та символіки в українському контексті. Це лише кілька прикладів вчених, які вивчали міфологію та

міфологічне мислення. Тема міфології зацікавлює дослідників з різних галузей науки, і вона продовжує бути предметом активних досліджень у сучасному науці.

У процесі дослідження міфологічного мислення використовувалися різноманітні наукові методи з різних галузей науки, таких як антропологія, філософія, літературознавство, психологія та інші. Зокрема, в нагоді став метод компаративного аналізу, який полягає у порівнянні міфологічних систем різних культур для виявлення спільних архетипів, символів та тем, що допомогло встановити загальні закономірності та розуміння міфологічного мислення у світовому контексті; історичний метод дозволив вивчити еволюцію міфологічних уявлень та їх зміни в часі, зокрема вивчення історичного контексту допомагає розкрити корені та розвиток міфологічних систем; застосування психоаналітичного підходу, зокрема ідей Карла Юнга про архетипи та колективне безсвідоме, дозволило розуміти психологічну природу міфологічного мислення; метод літературного аналізу, зорієнтований на вивчення літературних текстів, включаючи міфологеми, символи та алегорії, який допоміг розкрити значення та функції міфології у літературі та культурі.

1.2. Становлення та розвиток міфологічного мислення в культурі давніх цивілізацій

Світанок цивілізації приніс із собою народження міфології, яка була тісно пов'язана з культурним та соціальним розвитком найдавніших суспільств. Міфи, що передавалися з покоління в покоління, були не просто історіями, а слугували базовими світоглядними підвалинами для розуміння світу та встановлення моральних кодексів. Ранні цивілізації, такі як Месопотамія, Єгипет, Індія та Китай, побудували складні суспільства, центром яких були міська культура, держава, писемність та релігія. Кожен з цих елементів перебував під сильним впливом міфів, що пронизували їхню культуру.

У Месопотамії, колисці цивілізації, міфологія була невід'ємною частиною суспільства [29]. Епос про Гільгамеша, один з найдавніших відомих літературних творів, є гарним прикладом цього. У ньому порушуються теми героїзму, дружби та пошуку вічного життя, що відображає цінності та вірування шумерів. Так само єгипетська цивілізація була багата на міфи, що пояснювали створення світу, значення Нілу та подорож до потойбічного світу. Ці історії були зображені в ієрогліфах і відігравали вирішальну роль у релігійних практиках єгиптян.

Цивілізація долини Інду, ймовірно, мала свої власні міфи, які керували повсякденним життям і духовними практиками, навіть якщо їхні письмена не вдалося розшифрувати. Залишки їхніх міст свідчать про суспільство, яке цінувало порядок і планування і, можливо, вірило у святість світу природи.

Ранні китайські династії також високо цінували міфи. Міф про Паньгу, який створив світ з хаосу, легенда про Жовтого імператора та історії про драконів і феніксів були не просто історіями, а й засобом пояснення природних явищ та витоків китайської культури. Ці міфи слугували кільком цілям: вони були способом пояснення непояснюваного, виправданням соціальних і політичних структур та створенням спільного наративу, який об'єднував людей. Вони були насінням, з якого виростали складні релігійні вірування, і давали первісним народам спосіб визначити своє місце в космосі.

Заглиблюючись в історію ранніх цивілізацій, ми бачимо, що міфи були чимось більшим, ніж просто вигадливі історії. Вони відображали найглибші страхи, найбільші надії та найглибше розуміння навколишнього світу. Вивчення цих міфів дає нам безцінне розуміння людського існування та розвитку суспільств.

Таким чином, початки міфів, закладені ранніми цивілізаціями, вирости у велетенське дерево людської культури. Вони нагадують нам, що наші предки, хоч і розділені часом і простором, переймалися тими ж фундаментальними питаннями буття, що й ми сьогодні. Їхня спадщина живе в історіях, які ми розповідаємо, в цінностях, які ми відстоюємо, і в цивілізаціях, які ми будуємо.

Ранні цивілізації, такі як Месопотамія, Єгипет та долина Інду, вирізняються не лише своїми досягненнями в технологіях, управлінні та архітектурі, а й багатими міфологічними традиціями. Ці міфології виникли в міру того, як люди намагалися пояснити природні явища, походження світу і людського буття, створюючи таким чином основу для розуміння свого місця в космосі. Міфології цих ранніх цивілізацій дають глибоке уявлення про їхні цінності, вірування та спосіб, у який вони намагалися зрозуміти навколишній світ [24].

У Месопотамії витоки міфології тісно переплітаються з навколишнім середовищем і потребами суспільства, яке значною мірою залежало від сільського господарства. Непередбачувані розливи річок Тигру та Євфрату, які були необхідні для збереження врожаю, пояснювалися примхами богів. Месопотамська міфологія багата на таких божеств, як Ану, бог неба, Енліль, бог повітря, та Еа (або Енкі), бог води та мудрості. Ці боги відіграли вирішальну роль у міфах про створення світу, таких як «Енума Еліш», який розповідає про створення світу з хаотичних вод Тіамат і про те, як Мардук став головним божеством. Ці міфи пояснювали будову всесвіту і виправдовували соціально-політичний устрій, пов'язуючи царську владу з божественною прихильністю. Месопотамські міфи також торкалися теми людської смертності, як це можна побачити в «Епосі про Гільгамеша». У цьому епосі розглядаються теми героїзму, дружби та пошуку безсмертя, що відображає екзистенційні проблеми месопотамського суспільства та його розуміння життя і смерті [20].

Єгипетська міфологія глибоко вкорінена в ландшафт і повсякденне життя вздовж Нілу, а також відображає навколишнє середовище і досвід єгипетського народу. Передбачувані розливи Нілу, які приносили родючість на землю, уособлювалися в божествах, таких як Хапі, бог Нілу. У центрі єгипетської міфології була історія про Осіріса, Ісиду та Гора, яка пояснювала природні цикли та потойбічне життя. Осіріс, бог підземного світу, і його воскресіння символізували вічний цикл життя і смерті, що знайшло відображення в

сільськогосподарському циклі. Міф про бога сонця Ра, який щоночі мандрував підземним світом і щоранку відроджувався, посилював концепцію регенерації та безперервності. Єгипетська міфологія також підкреслювала божественну роль фараона, пов'язуючи правителя з такими богами, як Гор, і забезпечуючи стабільність і безперервність держави. Будівництво монументальних архітектурних споруд, таких як піраміди і храми, було одночасно вираженням релігійної відданості і засобом забезпечення переходу фараона в потойбічний світ, що відображає глибоке переплетення міфології, релігії та державного будівництва [30].

Цивілізація долини Інду, яка менш вивчена через нерозбірливу писемність, також мала багату міфологічну традицію. Археологічні знахідки свідчать, що їхня міфологія була тісно пов'язана з природними стихіями та родючістю. Фігурки із зображенням божеств і міфологічних сцен зображені на печатках і керамічних виробках. Помітна фігура рогатого бога, можливо, ранньої форми Шиви, вказує на поклоніння божествам, пов'язаним з природою, родючістю і, можливо, аскетизмом. Наявність ритуальних ванн і згадки про системи управління водними ресурсами вказують на релігійну важливість очищення води в їхній міфології. Хоча конкретні міфи з долини Інду невідомі, паралелі з пізнішими ведичними та індуїстськими традиціями вказують на спадкоємність міфологічних тем, що стосуються творення, руйнування та природних циклів [20; 34].

Ці міфології не лише пояснювали природні явища та космологічне походження, але й формували основу соціального та морального порядку. Вони артикулювали зв'язок між людьми та божественним і створювали ритуали та практики, які зміцнювали соціальну згуртованість та культурну ідентичність. Міфи Месопотамії, Єгипту та долини Інду сформували світогляд цих ранніх цивілізацій і вплинули на їхнє мистецтво, літературу та повсякденні практики. Вони втілювали колективні знання та вірування їхніх народів і передавали відчуття стабільності та спадкоємності серед непевності життя.

Протягом історії різні культури розробляли історії створення, щоб пояснити походження всесвіту і людства. Ці міфи про творення космосу не лише забезпечили основу для розуміння світу, але й сформували культурні норми та ритуали. Однією з найвідоміших історій про створення світу є «Енума Еліш», що походить з давньої Месопотамії. Ця епічна поема розповідає про створення світу богом Мардуком, який перемагає монстра хаосу Тіамат і створює небо і землю з її тіла. Енума Еліш відображає месопотамську віру в космічну боротьбу між порядком і хаосом, а також важливість божественного царювання у підтримці рівноваги Всесвіту [20]. Цей міф слугував виправданням влади месопотамських правителів та ієрархічної структури суспільства, де цар розглядався як представник богів на землі.

Аналогічно, історія про Осіріса та Ісиду зі Стародавнього Єгипту є ще одним міфом про створення світу, який справив глибокий вплив на єгипетську культуру. У цьому міфі Осіріс, бог потойбічного світу, вбитий своїм ревнивим братом Сетом, воскресав завдяки своїй відданій дружині Ісіді. Історія про Осіріса та Ісиду символізує цикл смерті та відродження, а також важливість сім'ї та вірності в єгипетському суспільстві. Щорічне свято Осіріса, відоме як Містерії Осіріса, було головною релігійною подією в Стародавньому Єгипті, де міф відтворювався за допомогою ритуалів і церемоній, щоб забезпечити родючість землі і процвітання народу [30].

На противагу цьому, «Пуруша-сукта» з «Рігведи», давньо-індійського тексту, представляє інший погляд на космічне творіння. Цей гімн описує жертвоприношення первісної істоти Пуруші, чиє тіло розчленовують, щоб створити всесвіт і всіх живих істот. Пуруша-сукта підкреслює взаємозв'язок усіх форм життя та концепцію божественного в кожній людині. Цей міф вплинув на індуїстську філософію та релігійні практики, такі як віра в карму та реінкарнацію, а також виконання жертвних ритуалів для підтримки космічного порядку [34].

Політеїзм і антропоморфізм - це дві тісно пов'язані особливості, які відіграли значну роль у формуванні релігійних вірувань і практик багатьох стародавніх цивілізацій. Політеїзм означає віру в багатьох богів і богинь, тоді як антропоморфізм передбачає приписування людських характеристик і емоцій нелюдським сутностям, таким як божества [8].

Однією з ключових характеристик політеїстичних релігій є наявність пантеону, який є збірним терміном для позначення богів і богинь, яким поклоняються в певній культурі чи цивілізації. Ці пантеони часто складаються з різноманітного набору божеств, кожне з яких має свої унікальні риси, повноваження та обов'язки. У багатьох випадках ці божества зображуються як такі, що мають людські форми та характери, і часто асоціюються з певними аспектами природи, людського життя чи суспільних інститутів.

Антропоморфна природа цих божеств очевидна в міфах, легендах і релігійних текстах політеїстичних релігій. Наприклад, у грецькій міфології боги і богині Олімпу зображуються як такі, що мають людську зовнішність і займаються діяльністю, яка нагадує людську поведінку. Вони відчувають такі емоції, як любов, ревності, гнів і гордість, і часто зображуються як такі, що втручаються в життя смертних у спосіб, що відображає їхні власні бажання і конфлікти. Так само в індуїзмі пантеон богів і богинь включає такі постаті, як Вішну, Шива і Дурга, які зображуються з людськими формами і характерами та асоціюються з різними аспектами природного світу і людського досвіду.

Антропоморфна природа політеїстичних божеств відображає людську схильність до персоніфікації та антропоморфізації сил природи і невідомого. Приписуючи цим божествам людські риси та емоції, давні цивілізації мали змогу пов'язувати та розуміти навколишній світ у знайомий та доступний спосіб. Крім того, антропоморфізм цих божеств дозволяв досліджувати складні людські емоції та конфлікти через призму божественних істот, забезпечуючи основу для розуміння та подолання викликів смертного життя.

Крім того, антропоморфізм політеїстичних божеств також слугував зміцненню соціальних і культурних норм у давніх суспільствах. Зображуючи божества з людськими рисами та поведінкою, релігійні лідери та оповідачі могли донести моральні уроки та суспільні цінності до населення, використовуючи дії та взаємодію богів і богинь як засіб навчання етичній поведінці та соціальній відповідальності. Таким чином, антропоморфізм політеїстичних пантеонів відіграв значну роль у формуванні морально-етичних засад багатьох стародавніх цивілізацій.

Отже, взаємозв'язок між політеїзмом та антропоморфізмом є складним і багатограним, що справив глибокий вплив на релігійні вірування та практики стародавніх цивілізацій. Антропоморфна природа політеїстичних пантеонів відображає людську схильність персоніфікувати та розуміти навколишній світ у знайомих і зрозумілих термінах, а також слугує засобом дослідження та передачі складних людських емоцій і конфліктів. Крім того, антропоморфізм політеїстичних божеств відігравав вирішальну роль у зміцненні соціальних і культурних норм у давніх суспільствах, формуючи морально-етичні засади цих цивілізацій. Загалом, вивчення політеїстичних пантеонів та відображення в них людських рис і конфліктів дає цінну інформацію про релігійну та культурну історію людства [8].

Міфічні герої та їхні подвиги посідають центральне місце в людській історії в усіх культурах та епохах, втілюючи цінності, прагнення та екзистенційні питання суспільств, з яких вони походять. Ці постаті, божественні, напівбожественні чи смертні, здійснюють надзвичайні подвиги, що виходять за межі звичайних людських можливостей, слугуючи взірцем чесноти, хоробрості та мудрості. Їхні історії – це не просто розважальні оповіді, це культурні артефакти, що відображають найглибші переконання та моральні засади свого часу. Від стародавніх епосів про Гільгамеша та Геракла до середньовічних легенд про

короля Артура та Беовульфа, міфічні герої відігравали вирішальну роль у формуванні колективної ідентичності та культурної спадщини.

У месопотамській міфології Гільгамеш, головний герой найдавнішого у світі епосу, втілює квінтесенцію героя. Як цар Урука, Гільгамеш зображується як напівбог, що володіє надзвичайною силою і хоробрістю. Його подорож, яка включає в себе пошуки вічного життя, є глибоким дослідженням людської смертності та пошуком сенсу життя. Через зустрічі з богами, чудовиськами та власною обмеженістю Гільгамеш дізнається про неминучість смерті та цінність людського спілкування. Його історія, записана на стародавніх глиняних табличках, не лише розважала, але й давала моральні уроки своїм слухачам, акцентуючи увагу на темах дружби, втрат і прагнення залишити по собі довговічну спадщину.

Грецька міфологія пропонує багату палітру героїчних постатей, кожна з яких ілюструє різні аспекти героїзму та чеснот. Геракл, або з латині Геркулес, є одним з найвідоміших героїв, який прославився своєю неймовірною силою та дванадцятьма подвигами, які він здійснив. Ці подвиги, які включають в себе вбивство Немейського лева або полювання на велетенського вепра, символізують перемогу людської винахідливості та наполегливості над нездоланими викликами. Історія Геракла - це історія спокути і страждань, оскільки він виконує ці завдання, щоб спокутувати свої гріхи, що відображає грецьку віру в можливість очищення і нагороду вічної слави. Так само пригоди Одиссея, хитрого героя Гомерової «Одіссеї», ілюструють чесноти розуму, стійкості та вірності. Його довга подорож додому після Троянської війни, сповнена зустрічей з міфічними істотами та божественними втручаннями, підкреслює важливість дотепності та рішучості у подоланні негараздів [26].

Середньовіччя продовжило традицію героїчного оповідання, і такі постаті, як король Артур і Беовульф, стали центральними іконами відповідних культур. Король Артур, легендарний британський лідер, є символом лицарства і

справедливості. В оточенні лицарів Круглого столу, казки про Артура пов'язані з пошуками святих реліквій, битвами проти загарбників та пошуками ідеального королівства. Артурівські легенди, багаті на магічні елементи та моральні дилеми, зміцнювали цінності хоробрості, вірності та благородної поведінки. Меч Артура Екскалібур, його радник Мерлін та пошуки Святого Грааля є невід'ємними частинами міфу, який прагнув надихнути та навчити середньовічну аудиторію чеснотам лідерства та прагненню до справедливого суспільства.

Беовульф, герой давньо-англійського епосу, втілює германський героїчний ідеал. Його битви з чудовиськом Гренделем, матір'ю Гренделя та драконом - це не лише фізичні протистояння, а й уособлення боротьби між добром і злом. Безкорислива мужність і сила Беовульфа, який захищає свій народ, підкреслюють цінності вірності та самопожертви, важливі для культури воїнів, з якої виникла ця історія [9].

Міфічні герої також слугують культурними мостами, поєднуючи різні часи та місця через спільні наративи. Наприклад, постать героя виходить за межі окремих культур, з'являючись у різних формах по всьому світу.

У скандинавській міфології Тор, бог грому, виділяється своїм молотом Мйольнір, захищаючи Асгард від велетнів та інших космічних загроз. Його казки, сповнені битв і силових подвигів, відображають норвезькі цінності мужності, честі та вічної боротьби з хаосом. Так само в індуїстській міфології такі герої, як Рама і Крішна, здійснюють божественні діяння, що підтримують дхарму (космічний порядок). Епос «Рамаяна», що оповідає про пошуки Рамою порятунку своєї дружини Сіти від царя демонів Равани, і «Махабхарата» з настановами Крішни Арджуні в «Бхагавад-Гіті» - це оповіді, що містять глибокі духовні та етичні уроки.

У всіх цих традиціях міфічні герої та їхні вчинки пропонують більше, ніж просто розвагу. Вони слугують моральними взірцями, викладаючи уроки мужності, мудрості, жертвності та складності людської природи. Ці історії часто

містять символічні елементи, які резонують з універсальним людським досвідом, таким як боротьба з непереборними труднощами, пошук ідентичності та мети, а також протистояння зі смертю. Вони створюють основу для розуміння людського стану та чеснот, які плекає суспільство.

Більше того, історії про міфічних героїв часто відображають історичний та культурний контекст, в якому вони були розказані. Подвиги цих героїв не були статичними; вони еволюціонували з часом, пристосовуючись до мінливих соціальних норм і цінностей. Наприклад, середньовічні переосмислення класичних героїв включали християнські цінності, перетворюючи язичницькі оповіді на моральні алегорії, придатні для нової релігійної парадигми. Так само і сучасні перекази цих міфів не втрачають своєї актуальності, пропонуючи розуміння сучасних проблем та ідеалів.

Отже, міфічні герої та їхні вчинки є стійкими елементами людської культури, що втілюють цінності, боротьбу та прагнення їхніх суспільств. Від стародавньої Месопотамії до середньовічної Європи ці постаті формували колективні ідентичності та моральні засади, створюючи позачасові наративи, які продовжують надихати та повчати. Їхні історії, насичені символічним змістом і культурним значенням, пропонують глибоке дослідження людського досвіду, поєднуючи минуле і сьогодення через спільні ідеали героїзму і чеснот.

РОЗДІЛ 2

ТРАНСФОРМАЦІЇ МІФОЛОГІЧНОГО МИСЛЕННЯ В КУЛЬТУРІ АНТИЧНОСТІ

Античність, яку часто вважають колискою західної цивілізації, була періодом, багатим на інтелектуальне бродіння, позначене взаємодією міфу та філософії. Міф, традиційні оповіді про богів, героїв та космогонії, забезпечував основу для розуміння світу, тоді як філософія виникла як раціональне дослідження природи реальності, знання та існування.

В античності міф слугував основним способом пояснення світу та людського існування. Міфи були не просто вигадливими оповідями, а глибоко вкоріненими в культурну та релігійну тканину стародавніх суспільств. Від міфів про створення світу Енума Еліша в Месопотамії до «Теогонії» Гесіода в Греції, міфи давали відповіді на фундаментальні питання про походження космосу, природу божественності та мету людського життя. Боги та богині уособлювали природні сили та аспекти людської психіки, пропонуючи рамки, за допомогою яких давні люди могли розуміти та орієнтуватися у своєму світі.

На відміну від міфу, філософія виникла як раціональне і критичне дослідження природи реальності та існування. У той час як міф спирався на божественне одкровення і традицію, філософія прагнула використовувати розум і емпіричні спостереження для розкриття універсальних істин. Досократичні філософи, такі як Фалес, Анаксимандр та Геракліт, започаткували цей раціональний підхід, прагнучи пояснити космос з точки зору природних принципів, а не божественного втручання. Вони висунули теорії фундаментальних елементів (вода, повітря, вогонь тощо) і намагалися зрозуміти глибинний порядок Всесвіту [6].

Незважаючи на очевидні відмінності, міф і філософія були глибоко переплетені в античності. Багато ранніх грецьких філософів черпали натхнення з міфологічних наративів, включаючи їх у свої філософські системи. Наприклад, Піфагор, перебуваючи під впливом орфічної містики, бачив математичні гармонії як основні принципи космосу, що перегукуються з гармонією небесних сфер, оспіваною орфічними поетами. Так само і Платон у своїх діалогах часто використовував міфи як алегоричні засоби для передачі філософських ідей, як, наприклад, знаменита алегорія печери в «Республіці» [11].

Крім того, міфологічні теми пронизували філософський дискурс, надаючи філософам спільний культурний словник і рамки для обговорення абстрактних понять. Трагічні драматурги Стародавньої Греції, такі як Есхіл, Софокл та Еврипід, досліджували глибокі філософські теми у своїх драмах, порушуючи питання долі, свободи волі та людського буття. Ці трагічні міфи слугували тлом, на якому філософи могли досліджувати етичні дилеми, природу справедливості та обмеженість людського пізнання.

З розвитком античності відносини між міфом і філософією зазнали трансформації та синтезу. Розквіт класичної грецької філософії, прикладом якої є праці Платона та Аристотеля, ознаменував перехід до більш систематичного та суворого підходу до філософського дослідження. Хоча міфологія продовжувала чинити свій вплив, особливо в релігійному контексті, філософія все більше прагнула утвердитися як автономна дисципліна, відмінна від міфологічних спекуляцій.

Однак, навіть дистанціюючись від міфу, філософія ніколи не могла повністю позбутися свого міфологічного коріння. Міфічні мотиви та архетипи залишалися у філософському дискурсі, слугуючи потужними символами, за допомогою яких філософи могли досліджувати абстрактні поняття та універсальні істини. Неоплатонізм, наприклад, синтезував платонівську філософію з елементами

містичної та релігійної думки, значною мірою спираючись на міфологічний символізм платонівських діалогів.

В античності відносини між міфом і філософією характеризувалися динамічною взаємодією спадкоємності і трансформації. Міф забезпечував культурний і релігійний фундамент, на якому могла будуватися філософія, пропонуючи багате полотно символів і наративів, з яких філософи могли черпати знання у своєму прагненні до розуміння. Водночас філософія представляла радикальний відхід від міфу, прагнучи піддати світ раціональному аналізу та емпіричному дослідженню.

Проте, незважаючи на відмінності, міф і філософія залишалися глибоко взаємопов'язаними, глибоко впливаючи одна на одну та інформуючи одна одну. Міфічні теми пронизували філософський дискурс, а філософія, у свою чергу, надавала нову лінзу для інтерпретації та переоцінки міфологічних наративів. Зрештою, спадщина античності полягає не лише у здобутках її філософів, але й у тривалому резонансі її міфів, які продовжують захоплювати та надихати нас донині.

Перехід від міфу до логосу знаменує собою поворотний момент в інтелектуальній історії Стародавньої Греції. Міф, традиційний спосіб оповіді та релігійного наративу, надав грекам багату палітру богів, героїв та космогоній для пояснення світу та людського існування. Логос, з іншого боку, представляв радикальний відхід від міфу, наголошуючи на раціональному дослідженні, емпіричному спостереженні та логічній аргументації як засобах розкриття істини. На ранніх етапах грецької цивілізації панував міф як домінуючий спосіб розуміння світу. Міфи слугували основою релігійних вірувань, соціальних норм та культурної ідентичності, пояснюючи природні явища, поведінку людей та походження суспільства. Гомерівський епос, Теогонія Гесіода та міфи про олімпійських богів займали центральне місце в грецькій релігійній практиці та слугували орієнтиром для морально-етичної поведінки [17].

Однак, незважаючи на свій тривалий вплив, міфи не були позбавлені недоліків. Вони часто пропонували суперечливі описи одних і тих самих подій, містили елементи фантастичного та ірраціонального і значною мірою покладалися на божественне втручання для пояснення природних явищ. У міру того, як грецьке суспільство розвивалося і ставало все більш витонченим, виникла потреба в більш систематичному і раціональному підході до розуміння світу.

Перехід від міфу до логосу розпочався у 6 столітті до нашої ери з появою філософів-досократиків. Ці ранні мислителі, серед яких Фалес, Анаксимандр і Геракліт, намагалися пояснити космос з точки зору природних принципів, а не божественного втручання. Вони висунули теорії фундаментальних елементів (вода, повітря, вогонь тощо) і намагалися зрозуміти глибинний порядок Всесвіту через раціональне дослідження і спостереження.

Фалес, наприклад, припускав, що вода є фундаментальною субстанцією, з якої виникло все суще, тоді як Анаксимандр висунув концепцію "апейрона", нескінченної і невизначеної субстанції, з якої виник космос. Геракліт, як відомо, проголосив, що "все тече" і що зміна та рух є фундаментальними аспектами реальності. Ці ранні філософи заклали основу для нового способу мислення про світ, який надавав пріоритет розуму і доказам над міфологічною традицією.

Перехід від міфу до логосу досяг свого апогею з появою філософії Сократа у V столітті до нашої ери. Сократ, на відміну від своїх попередників, зосередив свої філософські пошуки на питаннях етики, природи людини та природи самого знання. За допомогою свого діалектичного методу Сократ залучав своїх співрозмовників до суворої дискусії, спонукаючи їх до критичного аналізу своїх переконань і припущень [26].

Сократ, як відомо, проголосив, що "неперевірене життя не варте того, щоб його прожити", підкреслюючи важливість саморефлексії та критичного дослідження у пошуках мудрості. Змістивши фокус філософії зі світу природи на сферу людських відносин, Сократ заклав основи етики, епістемології та

політичної філософії, проклавши шлях для майбутніх поколінь філософів до більш глибокого дослідження цих сфер.

Перехід від міфу до логосу завершився у працях Платона та Аристотеля, двох найвидатніших постатей давньогрецької філософії. Платон, учень Сократа, прагнув утвердити філософію як сувору і систематичну дисципліну, відмінну від міфологічних спекуляцій. У своїх діалогах Платон використовував міфологічні алегорії, такі як алегорія печери та міф про філософа-царя, щоб яскраво і доступно донести свої філософські ідеї.

Аристотель, найвідоміший учень Платона, розвинув і систематизував принципи грецького раціоналізму. У своїх працях з логіки, метафізики, етики та політики Аристотель наголошував на важливості емпіричного спостереження, логічної дедукції та систематичного аналізу у пошуку знань. Наголос Аристотеля на категоризації, класифікації та логічному висновку заклав основу для розвитку західної науки та філософії.

Перехід від міфу до логосу є фундаментальним зрушенням в інтелектуальній історії Стародавньої Греції. Завдяки зусиллям досократівських філософів, Сократа, Платона та Аристотеля, грецькі мислителі поступово відійшли від міфологічного пояснення світу і звернулися до раціонального дослідження як засобу пізнання істини. Хоча міфи продовжували впливати на грецьке суспільство, філософія сформувалася як окрема й автономна дисципліна, заклавши підґрунтя для розвитку західної думки. Спадщина грецьких філософів продовжує резонувати донині, нагадуючи нам про непереборну силу розуму і критичного пошуку в прагненні до знань і розуміння.

РОЗДІЛ 3

ОСОБЛИВОСТІ МІФОЛОГІЧНОГО МИСЛЕННЯ В ЕПОХУ СЕРЕДНЬОВІЧЧЯ

Середньовіччя, що охоплює період з V-го до кінця XV-го століття, було періодом глибоких трансформацій у Європі, позначених розпадом Римської імперії, піднесенням феодалізму, поширенням християнства та формуванням національних держав. Незважаючи на ці зміни, міфологічне мислення продемонструвало неабияку тяглість, пристосовуючись до нових релігійних, культурних та інтелектуальних контекстів, зберігаючи при цьому основні елементи попередніх традицій [27].

Живучість язичницьких міфів у Середньовіччі ілюструє адаптивність і непереборну силу міфологічного мислення. Незважаючи на домінування християнства, багато язичницьких міфів не зникли; навпаки, вони були переосмислені та інтегровані в нові релігійні рамки через процес, відомий як синкретизм. Це дозволило органічно поєднати християнські та язичницькі елементи, полегшивши перехід для населення, яке звикло до вірувань своїх предків. Наприклад, кельтські божества і міфологічні персонажі часто асимілювалися в християнських переказах. Бригіду, видатну кельтську богиню, що асоціювалася з вогнем, поезією та зціленням, переосмислили як святу Бригіду, одну з найшанованіших святих Ірландії. Так само збереглися елементи германської та скандинавської міфології, а скандинавський бог Тор зберіг свою присутність у народному фольклорі та культурних практиках навіть тоді, коли скандинавські країни прийняли християнство. Ці міфи збереглися в усній традиції, увійшли до фольклору, пісень та оповідань простих людей. Позбавлені свого первісного релігійного значення, ці історії продовжували відображати цінності та світогляд дохристиянських суспільств. Артурівські легенди, які поєднують

кельтську міфологію з середньовічними лицарськими ідеалами, є прикладом цієї спадкоємності. Такі постаті, як Мерлін, що походить від валлійського Мірддіна, та Леді Озера, що сягає корінням традицій кельтських водних божеств, підкреслюють стійкість міфологічних сюжетів у середньовічній літературі [30].

Саме християнство розвинуло багату міфологічну традицію протягом Середньовіччя. Біблія з її розповідями про створення світу, чудеса та пророцтва заклала основу для нового типу міфологічного мислення, яке пронизало всі аспекти середньовічного життя. Історії зі Старого та Нового Заповітів були центральними для середньовічної християнської міфології. Історія створення світу, гріхопадіння людини, потоп, життя Ісуса та святих були не лише релігійними вченнями, але й міфічними оповідями, що пояснювали світ і людське існування. Життя святих, записані в житіях, часто включали чудесні події та надприродні явища, які віддзеркалювали міфологічні історії попередніх язичницьких традицій, зміцнюючи християнські цінності та надаючи зразки побожності та чеснот. Середньовічне християнство було глибоко занепокоєне есхатологією, вивченням останніх часів. Книга Об'явлення з її яскравими образами апокаліпсису, Страшного суду та битви між добром і злом слугувала міфологічною основою, що впливала на середньовічну думку та культуру. Рухи мілленаріїв, які очікували неминучого кінця світу і встановлення Царства Божого, керувалися цими есхатологічними міфами, що відображали тривоги і надії середньовічного суспільства [6].

Середньовічне мистецтво та література були багаті на міфологічні посилання, поєднуючи християнські та язичницькі мотиви для створення творів, які резонували з середньовічною уявою. Ілюстровані манускрипти, такі як Кельська книга, часто вирізнялися складними візерунками та символічними зображеннями, які черпали як з християнських, так і з дохристиянських джерел. Використання тварин, геометричних візерунків і міфологічних сцен свідчить про тривалий вплив попередніх мистецьких традицій. Готичні собори з їхніми

витонченими скульптурами та вітражами зображували сцени з Біблії, а також місцеві легенди та міфи. Ці візуальні оповіді освічували переважно неписьменне населення і зміцнювали міфологічний світогляд того часу. Середньовічна література, включаючи епічні поеми, романи та алегорії, часто включала міфологічні сюжети. Твори Джефрі Чосера, Данте Аліг'єрі та анонімних авторів «Нібелунгів» і «Беовульфа» є прикладом поєднання християнських і язичницьких елементів. Наприклад, «Божественна комедія» Данте спирається на класичну міфологію, християнську теологію та середньовічну схоластику, щоб створити багатопланову оповідь, яка досліджує теми гріха, спокути та потойбічного життя.

Міфологічне мислення відіграло вирішальну роль у формуванні соціального, політичного та культурного ландшафту Середньовіччя. Міфи забезпечували спільну основу для розуміння світу, зміцнюючи соціальні норми та цінності. Наприклад, оповіді про лицарських героїв підтримували ідеали хоробрості, вірності та честі, які були центральними для феодального суспільства. Національні міфи та легенди, такі як історії про короля Артура в Британії чи Карла Великого у Франції, допомагали формувати почуття колективної ідентичності та спадкоємності з минулим. Правителі часто посилалися на міфологічні наративи, щоб легітимізувати свою владу. Концепція «Божественного права королів», яка стверджувала, що монархів призначає Бог, була підкріплена християнською міфологією. Пророцтва і знамення, витлумачені через міфологічну призму, впливали на політичні рішення і виправдовували дії. Легенда про Святий Грааль, наприклад, використовувалася для популяризації хрестових походів, представляючи їх як божественні пошуки. Адаптація та переосмислення міфів сприяли культурним інноваціям і творчості, а міфологічні теми продовжували надихати і формувати середньовічний світогляд [9].

Таким чином, тяглість та еволюція міфологічного мислення впродовж Середньовіччя свідчить про глибоку потребу людини в наративних структурах, які пояснюють світ і надають йому сенс. Незважаючи на радикальні зміни періоду,

від падіння Римської імперії до зародження християнства, міфологічне мислення збереглося, адаптуючись до нових контекстів і продовжуючи впливати на кожен аспект середньовічного життя. Ця спадкоємність підкреслює непереборну силу міфів формувати культурну ідентичність, соціальні цінності та колективну пам'ять протягом століть.

Еволюція християнської міфології – це складний і багатогранний процес, який охоплює понад два тисячоліття і відображає динамічну взаємодію між релігійною доктриною, культурними впливами та історичним розвитком. Від свого зародження в ранніх християнських громадах до трансформації в Середньовіччі та пізніше, християнська міфологія постійно пристосовувалася до мінливих потреб і уявлень її прихильників. Цей процес еволюції не лише сформував релігійний ландшафт західної цивілізації, але й залишив незгладимий слід у мистецтві, літературі та культурній ідентичності [27].

В основі християнської міфології лежить життя, вчення, смерть і воскресіння Ісуса Христа, описані в Новому Завіті. Ранні християни вбачали в цих подіях здійснення єврейських месіанських пророцтв, і постать Ісуса швидко зайняла центральне місце в їхніх релігійних наративах. Євангелія, Діяння апостолів та послання Павла містять основні історії та богословські інтерпретації, які лягли в основу християнської віри. Ключові міфологічні елементи, такі як непорочне народження, чудеса, здійснені Ісусом, і його воскресіння з мертвих, мали вирішальне значення для встановлення божественної природи Христа і його ролі як спасителя людства.

Коли християнство поширювалося по всій Римській імперії, воно зіткнулося з різноманітними культурними та релігійними традиціями. Ця взаємодія призвела до інкорпорації та переосмислення різних елементів греко-римської міфології та філософії. Наприклад, поняття Логосу, яке в грецькій філософії означало раціональний принцип, що керує всесвітом, було прийняте ранньохристиянськими мислителями, такими як Іван Богослов, для опису Христа як божественного Слова

Божого. Так само образ Доброго Пастиря, який має коріння як в іудейському, так і в греко-римському мистецтві, став визначним символом у християнській іконографії.

Процес синкретизму, коли поєднуються елементи різних релігійних традицій, відіграв значну роль в еволюції християнської міфології протягом перших століть. Язичницькі свята та обряди часто переосмислювалися та інтегрувалися в християнський календар. Святкування Різдва, наприклад, було встановлено 25 грудня, щоб збігтися з римським святом Sol Invictus, Нескореного Сонця, таким чином узгодивши народження Христа із зимовим сонцестоянням і відродженням світла. Подібним чином, свято Пасхи, що відзначає воскресіння Ісуса, увібрало в себе елементи єврейської Пасхи і різних весняних обрядів родючості [18].

Навернення Костянтина Великого і подальше прийняття християнства як державної релігії Римської імперії стало поворотним моментом у розвитку християнської міфології. Нікейський собор 325 р. н.е. та наступні вселенські собори прагнули стандартизувати християнську доктрину та вирішити богословські суперечки. Нікейський символ віри, сформульований у цей період, кодифікував ключові вірування про природу Трійці та божественність Христа, забезпечивши богословську основу, яка формуватиме християнську міфологію протягом наступних століть.

У Середньовіччі еволюція християнської міфології тривала, вбираючи в себе і трансформуючи багате полотно європейського фольклору і язичницьких традицій. Життя святих, або агіографії, стали важливою складовою християнської міфології, поєднуючи історичні факти з чудесними подіями та моральними уроками. Такі постаті, як святий Георгій, який убив дракона, та святий Христофор, який переніс немовля Христа через річку, стали символами християнських чеснот і божественного втручання. Ці історії мали не лише дидактичне значення, але й

служували для християнізації місцевих звичаїв і легенд, створюючи цілісний наратив, що поєднував сакральне і світське [9].

Середньовічний період також став свідком піднесення Марійського культу, який підніс Діву Марію на центральне місце в християнській вірі та міфології. Марію шанували не лише як матір Ісуса, але й як могутню заступницю та символ чистоти і милосердя. Численні об'явлення і чудеса, які їй приписують, наприклад, у Люрді та Фатімі, зміцнили її міфічний статус і сприяли розвитку багатой марійної традиції як у літургії, так і в народній побожності. Протестантська Реформація XVI століття внесла значні зміни в християнську міфологію, кинувши виклик авторитету Католицької Церкви та її інтерпретації Святого Письма. Реформатори, такі як Мартін Лютер та Джон Кальвін, наголошували на поверненні до оригінальних текстів Біблії та відкидали багато легенд про святих і марійні поклоніння як такі, що не відповідають істинній християнській вірі. Цей зсув призвів до реформування християнської міфології, зосередивши увагу на безпосередніх стосунках між окремими віруючими та Богом і зменшивши роль посередників та чудесних наративів [27].

У сучасну епоху еволюція християнської міфології продовжується, реагуючи на сучасні культурні та інтелектуальні течії. Зростання наукового раціоналізму та історико-критичних методів інтерпретації Біблії призвело до нового розуміння давніх текстів і міфів. У той час як деякі традиційні елементи християнської міфології були піддані сумніву або переосмислені, інші були підтвержені або адаптовані до нових контекстів. Глобальне поширення християнства і його зустріч з різними культурами також призвели до подальшої диверсифікації християнської міфології, оскільки місцеві традиції і місцеві вирази віри інтегруються в ширший християнський наратив.

Отже, еволюція християнської міфології є свідченням тривалої та адаптивної природи релігійних наративів. Від своїх витоків у ранніх християнських громадах до постійної трансформації в сучасному світі

християнська міфологія постійно розвивалася, щоб задовольнити духовні та культурні потреби своїх прихильників. Цей процес адаптації та реінтерпретації не лише сформував релігійний ландшафт західної цивілізації, але й збагатив її мистецьку, літературну та культурну спадщину, демонструючи глибокий і тривалий вплив цих давніх історій, що постійно розвиваються.

Збереження місцевого фольклору та язичницьких традицій у Середньовіччі є свідченням стійкості та адаптивності культурних наративів перед обличчям глибоких релігійних та соціальних трансформацій. Коли християнство поширювалося Європою, воно зіткнулося з різноманітними місцевими віруваннями та практиками. Замість того, щоб повністю викоринити ці традиції, процес християнізації часто включав інкорпорацію та переосмислення місцевого фольклору та язичницьких звичаїв, що призвело до унікального синтезу, який збагатив як релігійний, так і культурний ландшафт середньовічної Європи [9].

В основі цього збереження лежав прагматичний підхід церкви до навернення. Місіонери та церковна влада визнавали, що повне придушення глибоко вкорінених місцевих звичаїв було б непрактичним і контрпродуктивним. Замість цього вони намагалися асимілювати ці традиції в християнському контексті. Такий синкретичний підхід уможливив більш плавний перехід до християнства, вбудовуючи знайомі елементи в новий релігійний контекст. Язичницькі свята, божества та ритуали часто ребрендувалися з християнськими значеннями та символікою, що полегшувало їх прийняття серед місцевого населення.

Одним з найяскравіших прикладів такого синкретизму є адаптація сезонних свят. Багато християнських свят збігаються з язичницькими святкуваннями, що відображає навмисну стратегію узгодження християнського літургійного календаря з існуючими звичаями. Різдво, яке святкується 25 грудня, збігається з римським святом Sol Invictus і різними святкуваннями зимового сонцестояння. Так само Великдень, що відзначає воскресіння Христа, включає в себе елементи

єврейської Пасхи та весняних ритуалів родючості. Поєднання цих традицій дозволило зберегти звичні сезонні святкування, водночас наділивши їх християнським змістом.

Місцеві фольклорні та міфологічні персонажі також були збережені завдяки включенню їх до християнського пантеону святих і святих постатей. Багато дохристиянських божеств і духів були переосмислені як святі або демони, зберігаючи свою присутність у культурній уяві, водночас узгоджуючи їх з новою релігійною парадигмою. Наприклад, постать святої Бригіди в Ірландії тісно пов'язана з дохристиянською богинею Бригідою, яку шанували за її зв'язок з родючістю, зціленням і поезією. Християнська свята успадкувала багато з цих атрибутів, що дозволило продовжити її шанування під новим виглядом.

Народні казки та легенди так само знайшли нове життя в християнському контексті. Історії про драконів, велетнів та інших міфічних істот часто інтегрувалися в життя святих. Ці оповіді, які здавна були частиною місцевої усної традиції, використовувалися для ілюстрації сили християнської чесноти і божественного втручання. Битва святого Георгія з драконом є одним з таких прикладів, де дохристиянський мотив вбивства дракона був переосмислений, щоб символізувати перемогу добра над злом і віри над язичництвом [9].

Ритуали і звичаї, пов'язані з сільським господарством і світом природи, також були адаптовані до християнського світогляду. У багатьох аграрних суспільствах існували традиції, які вшановували цикли посіву та збору врожаю, часто звертаючись до місцевих божеств або духів, щоб забезпечити родючість і продуктивність. Ці практики не були відкинуті, а скоріше переосмислені в християнському контексті. Благословення полів і врожаю, наприклад, проводили священики, а свята з нагоди збору врожаю присвячували святим, які стали покровителями сільського господарства і сільського життя. Це дозволило зберегти тяглість основних аграрних звичаїв, інтегрувавши їх у ширшу християнську традицію.

Збереженню місцевого фольклору та язичницьких традицій також сприяла роль простих людей у підтримці цих практик. Хоча церква мала значний вплив на релігійне та культурне життя, повсякденні вірування та звичаї народу часто зберігали елементи дохристиянських традицій. Фольклор, що передавався з покоління в покоління через усну традицію, залишався життєво важливою частиною громадської ідентичності та культурної спадщини. Історії, пісні та ритуали, які відображали цінності та вірування місцевої громади, продовжували процвітати, часто просто під поверхнею офіційного християнського наративу.

Така тривала присутність місцевого фольклору та язичницьких традицій у середньовічному християнстві підкреслює складний та узгоджений характер культурних змін. Замість того, щоб просто замінити одну систему вірувань іншою, процес християнізації включав динамічну взаємодію між старим і новим. Результатом цього став багатий гобелен вірувань і практик, який відображав як тяглість давніх традицій, так і перетворюючу силу нової релігії [9].

Насамкінець, збереження місцевого фольклору та язичницьких традицій у Середньовіччі підкреслює адаптивність та стійкість культурних наративів. Через процес синкретизму та реінтерпретації ці традиції були інтегровані в християнські рамки, що забезпечило їхнє виживання та подальшу актуальність. Таке поєднання старого і нового не лише сприяло поширенню християнства, але й збагатило культурний і релігійний ландшафт середньовічної Європи, створивши унікальний і стійкий синтез, який продовжує впливати на культурні ідентичності донині.

РОЗДІЛ 4

РАЦІОНАЛІЗАЦІЯ МІФОЛОГІЧНОГО МИСЛЕННЯ В КУЛЬТУРІ НОВОГО ЧАСУ XVII-XIX ст.

Раціоналізація міфологічного мислення в культурі Нового часу стала ключовим аспектом трансформації європейської інтелектуальної традиції. У цей період відбулися значні зміни в науці, філософії та суспільному житті, які підірвали традиційні міфологічні уявлення та заклали фундамент сучасного світогляду.

Початок XVII століття ознаменувався науковою революцією, яка стала каталізатором змін у способі мислення та сприйняття світу. Видатні вчені, такі як Галілео Галілей, Ісаак Ньютон та Рене Декарт, зробили революційні відкриття, які змінили наші уявлення про космос, природу та людину. Галілей за допомогою телескопа здійснив спостереження, які підтвердили геліоцентричну теорію Коперника, що суперечило релігійним догмам про статичний і зосереджений на Землі Всесвіт. Ньютон розробив закони руху і гравітації, які пояснювали природні явища за допомогою математичних формул, усуваючи потребу в надприродних поясненнях.

Просвітництво вісімнадцятого століття продовжило цей процес раціоналізації. Тогочасні філософи, такі як Вольтер, Жан-Жак Руссо та Іммануїл Кант, наголошували на важливості розуму та наукового методу. Вольтер критикував релігійні забобони і виступав за секуляризацію суспільного життя, а Кант пропонував використовувати розум як головний інструмент пізнання і морального вдосконалення. Вони вважали, що люди повинні шукати істину самостійно, а не покладатися на авторитети чи традиційні міфи.

Соціальні та політичні зміни цього періоду також сприяли раціоналізації міфологічного мислення. Французька революція кінця XVIII століття та наступні

події стимулювали розвиток нових уявлень про свободу, рівність і братерство, що сприяло критиці старих міфів про божественне право королів і нерівність. Розвиток книгодрукування та розповсюдження книжок також відіграв важливу роль у поширенні нових ідей і знань серед широких мас [11].

У XIX столітті розвиток науки і техніки ще більше зміцнив раціональне мислення. Зростання індустріалізації, урбанізації та розвиток природничих наук, таких як біологія, геологія та фізика, продовжували підривати традиційні міфи. Чарльз Дарвін зі своєю теорією еволюції запропонував наукове пояснення походження видів, яке суперечило біблійній історії створення світу. Інші наукові відкриття, такі як відкриття електромагнетизму та розвиток медицини, також сприяли зменшенню впливу міфологічного мислення.

Водночас, навіть у період активної раціоналізації міфологічне мислення не зникло повністю. Воно трансформувалося і пристосовувалося до нових умов. Література, мистецтво та культура XIX століття продовжували використовувати міфологічні сюжети, але вже в новому контексті. Наприклад, романтизм звертався до міфів і легенд як до джерела натхнення і символів, що виражали глибокі людські почуття і прагнення.

Таким чином, раціоналізація міфологічного мислення в культурі Нового часу була складним і багатогранним процесом. Він відбувався через взаємодію наукових відкриттів, філософських ідей та соціально-політичних змін, які підривали традиційні міфи та закладали підвалини модерного раціонального світогляду. Однак міфи не зникли, а трансформувалися, набуваючи нових форм і значень у контексті модерної культури.

РОЗДІЛ 5

МІФОЛОГІЧНІ НАРАТИВИ У СУЧАСНІЙ КУЛЬТУРІ

Міфологічні наративи були невід'ємною частиною людської культури протягом тисячоліть, забезпечуючи рамки для розуміння світу, передаючи моральні уроки та виражаючи колективні страхи і прагнення. У сучасній культурі ці наративи продовжують справляти глибокий вплив, розвиваючись і адаптуючись до сучасних проблем і цінностей.

У літературі міфологічні теми і мотиви часто переосмислюються, щоб відобразити сучасні проблеми. Такі автори, як Ніл Гейман з такими творами, як «Американські боги» та Рік Ріордан з серією «Персі Джексон», значною мірою спираються на стародавні міфи, щоб створити історії, які резонують з сучасною аудиторією. Ці історії не лише розважають, але й досліджують вічні людські проблеми, такі як ідентичність, влада та мораль. Вбудовуючи стародавні міфи в сучасний контекст, ці твори запрошують читачів замислитися над неминущою актуальністю цих історій і над тим, як вони можуть висвітлити сучасне життя [10].

Кіноіндустрія також використовує міфологічні наративи, часто переосмислюючи класичні міфи або створюючи нові міфології, які відповідають на актуальні суспільні проблеми. Блокбастерні франшизи, такі як «Зоряні війни» та «Кіновсесвіт Marvel», включають міфічні архетипи та мотиви подорожей героїв, створюючи епічні саги, які захоплюють увагу мільйонів. У цих фільмах часто порушуються такі теми, як боротьба між добром і злом, важливість мужності та самопожертви, пошук ідентичності та приналежності. Звертаючись до глибоко вкорінених структур міфу, кінематографісти здатні створювати переконливі оповіді, які резонують на універсальному рівні.

У сфері мистецтва сучасні митці часто звертаються до міфологічних тем для дослідження та критики сучасного суспільства. Роботи таких митців, як Ансельм

Кіфер та Кікі Сміт, переосмислюють стародавні міфи, щоб прокоментувати такі питання, як війна, гендер та людські страждання. Ці митці використовують міф як лінзу, крізь яку розглядають сучасні проблеми, підкреслюючи, як ці давні історії продовжують давати цінне розуміння людської природи та суспільної динаміки. Своїми роботами вони закликають глядачів замислитися над актуальністю міфу та його здатністю проливати світло на складнощі сучасного життя [16].

Популярні медіа, зокрема телебачення, відеоігри та комікси, також відіграють важливу роль в увічненні та розвитку міфологічних наративів. Такі серіали, як «Гра престолів» та «Відьмак», поєднують історичні та фантастичні елементи, створюючи багаті, захоплюючі світи, які значною мірою спираються на міфологічні джерела. Такі відеоігри, як «Легенда про Зельду» та «Бог війни», включають міфологічні теми та персонажів, забезпечуючи інтерактивний досвід, що дозволяє гравцям взаємодіяти з цими наративами у новий динамічний спосіб. Комікси та графічні романи, такі як серія «Пісочна людина» Ніла Геймана, часто поєднують міф, фантазію та реальність, створюючи складні історії, які приваблюють широку аудиторію [12].

«У сучасних медіа міфологічні теми та архетипи широко використовуються для створення наративів, які є одночасно звичними та трансформаційними. Наприклад, такі популярні твори, як «Гаррі Поттер», «Зоряний шлях» та «Легенда про Зельду», використовують подорож героя - структуру, що сягає корінням у класичну міфологію - для побудови історій, які знаходять відгук у різних культурах. Таке використання міфічної основи допомагає формувати крос-культурну свідомість, дозволяючи аудиторії спілкуватися з різними культурами та дізнаватися про них через спільний медіа-досвід» [16].

Стійкість міфологічних наративів у сучасній культурі підкреслює їхню неминущу силу та актуальність. Міфи забезпечують спільну мову та набір символів, які можуть долати культурні та часові розбіжності, пропонуючи засіб для дослідження фундаментального людського досвіду та цінностей. У світі, що

швидко змінюється, ці історії забезпечують тяглисть і відчуття зв'язку з минулим, водночас пропонуючи рамки для навігації в сьогоденні та передбачення майбутнього.

Крім того, переосмислення міфологічних наративів у сучасній культурі відображає динамічну природу самого міфу. Міфи не є статичними; вони розвиваються та адаптуються, щоб відображати цінності, проблеми та прагнення суспільств, які їх розповідають. Переосмислюючи ці історії, сучасні творці мають змогу звертатися до актуальних проблем і взаємодіяти з аудиторією у значущий спосіб, гарантуючи, що ці давні оповіді залишатимуться актуальними та впливовими.

Отже, міфологічні наративи продовжують відігравати життєво важливу роль у сучасній культурі, проявляючись у літературі, кіно, мистецтві та популярних засобах масової інформації. Ці історії дають цінне уявлення про людську природу та суспільну динаміку, пропонуючи рамки для розуміння світу та дослідження фундаментальних людських проблем. Переосмислюючи та адаптуючи ці історії, сучасні творці забезпечують їхню неминущу актуальність, поєднуючи минуле та сьогодення і надаючи сучасній аудиторії багате джерело натхнення та роздумів.

РОЗДІЛ 6

ЕВОЛЮЦІЯ МІФОЛОГІЧНОГО МИСЛЕННЯ В ІСТОРІЇ УКРАЇНСЬКОЇ КУЛЬТУРИ

Українська міфологія, просякнута давніми віруваннями та культурними традиціями, пропонує захоплююче полотно богів, богинь, героїв та міфічних істот, які протягом століть формували духовний та культурний ландшафт регіону. Від дохристиянської епохи до наших днів українська міфологія відображає багату спадщину, складну історію та незламну стійкість українського народу.

В основі української міфології лежать ранні слов'янські вірування, які процвітали на землях сучасної України та прилеглих регіонів. Ці вірування були глибоко переплетені з ритмами природи, циклами пір року та сільськогосподарськими практиками, необхідними для виживання. Центральне місце в слов'янській міфології займав пантеон богів і богинь, кожен з яких уособлював різні аспекти природного світу і людського досвіду.

Серед найвизначніших божеств в українській міфології був Перун, бог грому, блискавки та війни. Вважалося, що блискавки Перуна вражають ворогів і підтримують порядок на небі та на землі. Іншою важливою фігурою був Дажбог, бог сонця, який приніс на землю світло, тепло і родючість. Мокош, богиня родючості, землі та жінок, шанувалася як покровителька врожаю та дарувальниця життя.

Цим божествам не лише поклонялися, але й зверталися до них через ритуали, молитви та жертвоприношення, щоб забезпечити добробут громади та успіх сільськогосподарських починань. Міфічні оповіді, що передавалися з покоління в покоління через усну традицію, розповідали про подвиги богів, героїв і легендарних істот, пропонуючи пояснення природних явищ і моральні уроки для людської поведінки [4].

З приходом християнства в регіон українська міфологія зазнала глибокої трансформації. Поширення християнства, зокрема православної віри, призвело до поступової асиміляції язичницьких вірувань і практик у нові релігійні рамки. Синкретизм став нормою, оскільки християнські символи та обряди співіснували з традиційними народними звичаями та віруваннями.

Незважаючи на вплив християнства, елементи української міфології збереглися в колективній свідомості народу. Фольклор, обряди та забобони продовжували відображати давні язичницькі мотиви, демонструючи стійкість міфологічного мислення перед обличчям релігійних змін [2].

XIX століття стало свідком відродження інтересу до українського фольклору та міфології як частини ширшого культурного пробудження, відомого як Українське національне відродження. Письменники-романтики та інтелектуали прагнули відродити та прославити споконвічну спадщину українського народу, розглядаючи міфологію як сховище національної ідентичності та культурної гордості.

Завдяки зусиллям фольклористів, письменників та художників традиційні міфи та легенди були збережені, задокументовані та переосмислені для нового покоління. Літературні твори, такі як поезія Тараса Шевченка та казки Лесі Українки, черпали натхнення в українській міфології, наповнюючи їх відчуттям національного духу та історичної тяглості [7].

Однак радянська епоха принесла період придушення та цензури міфологічних наративів у рамках кампанії режиму з просування атеїзму та викорінення релігійних і народних традицій. Міфологічне мислення було витіснене на маргінес суспільства, а прояви культурної ідентичності жорстко контролювалися державою.

Незважаючи на ці виклики, українська міфологія пережила відродження в пострадянську епоху, після здобуття Україною незалежності в 1991 році. З набуттям свободи відновився інтерес до відродження та вшанування культурної

спадщини країни, в тому числі міфологічної. Міфологічні мотиви знайшли вираження в літературі, мистецтві, музиці та популярній культурі, слугуючи символами національної гордості та єдності.

У цифрову епоху українська міфологія продовжує розвиватися та адаптуватися, знаходячи нові форми вираження та поширення через онлайн-платформи, соціальні мережі та цифрове сторітелінг. Міфологічні сюжети резонують із сучасною аудиторією, пропонуючи уявлення про вічні цінності, вірування та прагнення українського народу [16].

Отже, українська міфологія є свідченням непереборної сили оповіді, уяви та культурної пам'яті. Від своїх давніх витоків до сучасних проявів українська міфологія відображає складну взаємодію історії, традиції та творчості, що визначає українську ідентичність. Досліджуючи та зберігаючи цю багату спадщину, ми отримуємо глибше розуміння минулого та більше цінуємо культурне розмаїття та стійкість України.

Багатий гобелен української міфології витканий з давніх вірувань, звичаїв та легенд, які передували появі християнства в регіоні. Укорінена в аграрному способі життя ранніх слов'янських племен, українська міфологія є складною системою вірувань, що охоплює богів, духів та міфологічних істот, формуючи світогляд та культурні практики народу. У цьому есеї ми заглиблюємося у захоплюючу сферу дохристиянської міфології в Україні, досліджуючи її божеств, ритуали та довготривалий спадок, який вона залишила в українській культурі.

Центральне місце в українській міфології займали боги та богині, яким поклонялися давні слов'яни. Перун, якого часто зображували як могутнього воїна з блискавкою, був головним божеством, що асоціювалося з громом, блискавкою та небом. Перун символізував владу, силу та захист і шанувався як володар небес. Поряд з Перуном, інші боги, такі як Дажбог (бог сонця), Сварог (бог вогню і ковальства) і Мокош (богиня родючості і землі) займали значну роль в пантеоні, втілюючи різні аспекти природи і людського життя [1].

Крім того, українська міфологія рясніла духами та надприродними істотами, які населяли світ природи. Вважалося, що домовик захищає дім та його мешканців, а русалки - водяні німфи, пов'язані з річками, озерами та болотами. Цих духів шанували і боялися, їм робили ритуали та жертвоприношення, щоб задобрити їх і забезпечити їхню прихильність. Подібно до цього, Баба Яга, відьма, яку часто зображували в хатинці на курячих ніжках, уособлювала як злість, так і мудрість, слугуючи складним архетипом в українському фольклорі.

Ритуали та свята відігравали важливу роль в українській міфології, слугуючи нагодою вшанувати богів, задобрити духів та забезпечити родючість землі. Наприклад, святкування Купальської ночі відзначало літнє сонцестояння з вогнищами, танцями та ритуалами, спрямованими на заохочення любові, родючості та процвітання. Аналогічно, весняне свято Масляна святкувало кінець зими і прихід весни, з ритуалами, що включали спалення опудала і споживання млинців, які символізували відродження природи [7].

Однією з найтриваліших спадщин дохристиянської міфології в Україні є її вплив на народні звичаї, традиції та фольклор. Елементи язичницьких вірувань можна знайти в українських народних піснях, танцях та усних оповіданнях, зберігаючи давні міфи та легенди для поколінь. Навіть з поширенням християнства в Україні багато язичницьких звичаїв збереглося, часто змішуючись з християнськими практиками, утворюючи унікальну синкретичну традицію.

Отже, дохристиянська міфологія в Україні являє собою яскраве полотно вірувань, ритуалів і легенд, які формували світогляд давніх слов'янських племен. Від поклоніння богам і богиням до шанування духів і святкування сезонних свят - українська міфологія відображає глибокий зв'язок між людьми і світом природи. Незважаючи на плин часу та вплив християнства, спадщина дохристиянської міфології зберігається в українській культурі, збагачуючи її відчуттям тягlosti, ідентичності та духовної значущості.

Християнізація України ознаменувала значні зміни в релігійному та культурному ландшафті, запровадивши нові вірування, ритуали та інституції, які формували ідентичність регіону на століття вперед. Однак, замість того, щоб повністю витіснити існуючі язичницькі практики, християнство в Україні зазнало процесу синкретизму, поєднуючи елементи традиційної слов'янської міфології з християнським богослов'ям та обрядами. У цьому есеї ми досліджуємо складну взаємодію між християнізацією та синкретизмом в українській культурі, розглядаючи, як давні язичницькі вірування збереглися поряд із християнськими традиціями і продовжують впливати на сучасне українське суспільство [4].

Навернення України до християнства, зокрема під впливом візантійського християнства, розпочалося у X столітті нашої ери. Рішення князя Володимира Великого прийняти християнство у 988 році н.е. стало поворотним моментом в українській історії, утвердивши Східну Православну Церкву як домінуючу релігійну інституцію в регіоні. З прийняттям християнства з'явився новий пантеон святих, релігійні практики та церковна ієрархія, які поступово замінили язичницькі божества та ритуали.

Однак, замість того, щоб викорінювати існуючі язичницькі вірування і практики, християнізація в Україні часто включала елементи слов'янської міфології в християнські традиції, створюючи синкретичний сплав старого і нового. Наприклад, багато язичницьких богів і богинь були асимільовані в християнському пантеоні як святі або ангели, причому Перун іноді ототожнювався зі святим Іллею, а Мокош - з Дівою Марією. Такий синкретизм дозволив більш плавний перехід до християнства, забезпечуючи спадкоємність зі знайомими язичницькими звичаями та віруваннями [7].

Більше того, язичницькі обряди і свята часто адаптувалися до християнських наративів і календарних дат, фактично християнізуючи існуючі традиції. Наприклад, Купальська ніч, язичницьке святкування літнього сонцестояння, була перетворена на свято Івана Хрестителя, зі збереженими

вогнищами та ритуалами очищення, але переосмисленими в християнських рамках. Так само весняне свято Масляна перетворилося на християнське свято, зберігши елементи бенкетування і веселощів, але включивши в себе християнські теми покаяння і підготовки до Великого посту [4].

Незважаючи на зусилля Церкви придушити язичницькі практики, елементи синкретизму збереглися в українській народній культурі, особливо в сільській місцевості, де традиційні вірування залишалися сильними. Народні звичаї, забобони та фольклор продовжували відображати поєднання християнських та язичницьких елементів, зберігаючи давні міфи та обряди в усній традиції та народному мистецтві. Навіть сьогодні відгомони синкретизму можна знайти в українських звичаях, таких як розпис великодніх яєць (писанок), що поєднує язичницькі символи родючості з християнськими мотивами воскресіння.

Отже, християнізація України не була простим процесом заміни релігії, а скоріше складною взаємодією між християнством і попередніми язичницькими віруваннями. Синкретизм дозволив інтегрувати язичницькі звичаї і традиції в тканину українського християнства, створивши унікальний культурний синтез, який зберігається донині. Увібравши в себе елементи як християнської теології, так і слов'янської міфології, українська культура відображає багатий гобелен релігійного розмаїття, спадкоємності та адаптації, що свідчить про стійкість людського духу перед обличчям культурних змін [2].

Українська міфологія, з її багатим полотном богів, духів та фольклору, продовжує захоплювати увагу людей по всьому світу. Однак у сучасну епоху ландшафт міфологічного мислення зазнає глибоких трансформацій під впливом глобалізації, цифрових технологій та культурного обміну.

Глобалізація призвела до безпрецедентного взаємозв'язку та культурного обміну, змінивши спосіб, у який люди сприймають міфологію та взаємодіють з нею. Оскільки інформація вільно перетинає кордони, традиційні міфологічні наративи більше не обмежуються своїм первісним культурним контекстом, а

натомість поширюються, адаптуються та переосмислюються різноманітними спільнотами по всьому світу. Цей глобальний обмін ідеями збагатив і водночас кинув виклик традиційному міфологічному мисленню, призвівши до гібридизації міфів і появи нових, синкретичних форм віри.

У випадку української міфології глобалізація відкрила нові шляхи для поширення та поцінування її багатой культурної спадщини. Завдяки міжнародним засобам масової інформації, літературі та популярній культурі українські міфи та легенди набули глобальної популярності, викликаючи інтерес і цікавість серед людей з різних країн. Більше того, діаспорні громади, розкидані по всьому світу, слугують культурними послами, зберігаючи та популяризуючи українську міфологію на своїх приймальних батьківщинах та зміцнюючи зв'язки зі спадщиною предків [16].

Однак глобалізація також кидає виклик традиційному міфологічному мисленню, оскільки швидкі темпи культурного обміну та технологічного прогресу можуть призвести до ерозії вірувань і практик корінних народів. У міру поширення впливу західної споживацької культури традиційні міфологічні наративи можуть бути затьмарені домінуючими комерційно орієнтованими наративами, що загрожує цілісності та автентичності міфологій корінних народів. Більше того, гомогенізуючий вплив глобалізації може призвести до втрати культурного розмаїття, оскільки місцеві міфології підпорядковуються глобалізованому, стандартизованому світогляду.

У цифрову епоху міфи переосмислюються і поширюються через нові засоби масової інформації, такі як інтернет, соціальні медіа та онлайн-спільноти. Наприклад, інтернет-меми стали популярним способом реміксу та переосмислення традиційних міфологічних наративів, часто з гумористичним або сатиричним наміром. Через такі платформи, як Twitter, Facebook і Reddit, користувачі можуть ділитися міфологічним контентом і взаємодіяти з ним,

створюючи віртуальні спільноти ентузіастів, які обмінюються ідеями, теоріями та інтерпретаціями міфів.

Для української міфології цифрова доба створює як можливості, так і виклики з точки зору збереження та поширення. З одного боку, інтернет надає українським міфологам, науковцям та ентузіастам платформу для спілкування з глобальною аудиторією, обміну дослідженнями, ресурсами та інтерпретаціями українських міфів і легенд. Онлайн-форуми, блоги та групи в соціальних мережах, присвячені українській міфології, слугують віртуальними центрами, де люди можуть навчатися, обговорювати та співпрацювати над проектами, пов'язаними з українським фольклором [16].

З іншого боку, цифрова епоха також створює виклики з точки зору автентичності та дезінформації. У безмежному просторі інтернету точна інформація про українську міфологію може бути затьмарена міфами, хибними уявленнями та перекрученнями. Більше того, демократизація створення контенту означає, що будь-хто може долучитися до дискурсу про міфологію, незалежно від своїх знань чи повноважень, що призводить до поширення недостовірної або сенсаційної інформації.

Збереження та популяризація української міфології в сучасну епоху вимагає узгоджених зусиль, спрямованих на досягнення балансу між традиціями та інноваціями, автентичністю та доступністю. Один із ключових викликів полягає в узгодженні традиційних міфологічних наративів із сучасними уявленнями та способами комунікації. Оскільки українське суспільство стає все більш урбанізованим і технологічно орієнтованим, існує ризик, що традиційні міфологічні вірування і практики можуть бути маргіналізовані або забуті.

Однак існують також можливості використовувати цифрові технології та глобальний зв'язок для відродження інтересу до української міфології та охоплення нових аудиторій. За допомогою мультимедійних платформ, інтерактивних виставок та освітніх програм українські міфологи та культурні

інституції можуть взаємодіяти з різноманітними аудиторіями та сприяти глибшому розумінню багатства та складності українського фольклору. Більше того, співпраця з художниками, режисерами та казкарями може вдихнути нове життя в традиційні міфи, переосмислити їх для сучасної аудиторії, залишаючись вірними своєму культурному корінню.

Отже, сучасні перспективи української міфології формуються під впливом глобалізації, цифрових технологій та культурного обміну. Хоча глобалізація кидає виклик традиційному міфологічному мисленню, вона також відкриває нові шляхи для збереження та поширення української міфології у світовому масштабі. Використовуючи можливості цифрової епохи та силу оповіді й залучення громадськості, українські міфологи та ентузіасти можуть гарантувати, що спадщина української міфології продовжуватиме процвітати та розвиватися у XXI столітті.

ВИСНОВКИ

У результаті проведеного дослідження еволюції міфологічного мислення в історико-культурному контексті нами зроблено наступні висновки та узагальнення.

Міфологія, як історично первинна форма світогляду, відіграє ключову роль у розвитку культурних систем і ментальності суспільств. Вона є не лише дзеркалом давніх вірувань, але й активним елементом, що формує сучасні ідеологічні конструкції. Розуміння міфу як символічної форми культури дозволяє проникнути в глибинні шари людської свідомості, де формуються основні культурні коди та архетипи. Історія міфотворчості тісно пов'язана з когнітивною еволюцією людства, відображаючи перехід від архаїчних форм мислення до раціоналізованих концепцій. Міфологічне мислення, проходячи через етапи міфологізації, деміфологізації та реміфологізації, відіграє важливу роль у формуванні соціально-психологічних парадигм. Вивчення міфології в історико-культурному контексті відкриває можливості для аналізу таких явищ, як магія, релігія та ідеологія, які є важливими компонентами соціальної свідомості. Сучасна міфотворчість, незважаючи на втрату позицій міфології як єдино правильної картини світу, продовжує впливати на різні сфери життя, включаючи політику, мистецтво та соціальні процеси. Таким чином, міфологічне мислення залишається актуальним інструментом для розуміння культурної динаміки та соціальних трансформацій.

Світанок цивілізації приніс із собою народження міфології, яка була тісно пов'язана з культурним та соціальним розвитком найдавніших суспільств. Міфи, що передавалися з покоління в покоління, були не просто історіями, а слугували базовими світоглядними підвалинами для розуміння світу та встановлення моральних кодексів. Ранні цивілізації, такі як Месопотамія, Єгипет, Індія та Китай, побудували складні суспільства, центром яких були міська культура, держава, писемність та релігія. Кожен з цих елементів перебував під сильним впливом міфів, що пронизували їхню культуру.

Давньогрецька та давньоримська міфологія мала вирішальний вплив на культурні, релігійні та літературні традиції, створивши багатий пантеон богів та героїв, які стали символізувати архетипи та людські пристрасті. В античності також сформувалися особливі відносини між міфом і філософією, які характеризувалися динамічною взаємодією спадкоємності і трансформації. Міф забезпечував культурний і релігійний фундамент, на якому могла будуватися філософія, пропонуючи багате полотно символів і наративів, з яких філософи могли черпати знання у своєму прагненні до розуміння. Водночас філософія представляла радикальний відхід від міфу, прагнучи піддати світ раціональному аналізу та емпіричному дослідженню.

Проте, незважаючи на відмінності, міф і філософія залишалися глибоко взаємопов'язаними, глибоко впливаючи одна на одну та інформуючи одна одну. Міфічні теми пронизували філософський дискурс, а філософія, у свою чергу, надавала нову лінзу для інтерпретації та переоцінки міфологічних наративів. Зрештою, спадщина античності полягає не лише у здобутках її філософів, але й у тривалому резонансі її міфів, які продовжують захоплювати та надихати нас донині.

У Середньовіччі міфологія відійшла на другий план під впливом християнства, але залишила свій слід у літературі, мистецтві та фольклорі, де вона злилася з християнськими та народними віруваннями. Живучість язичницьких міфів у Середньовіччі ілюструє адаптивність і непереборну силу міфологічного мислення. Незважаючи на домінування християнства, багато язичницьких міфів не зникли; навпаки, вони були переосмислені та інтегровані в нові релігійні рамки через процес, відомий як синкретизм. Це дозволило органічно поєднати християнські та язичницькі елементи, полегшивши перехід для населення, яке звикло до вірувань своїх предків.

Раціоналізація міфологічного мислення в культурі Нового часу стала складним і багатограним процесом. Він відбувався через взаємодію наукових

відкриттів, філософських ідей та соціально-політичних змін, що підривали традиційні міфи та закладали підвалини модерного раціонального світогляду. Однак міфи не зникли, а трансформувалися, набуваючи нових форм і значень у контексті новочасної культури. Література, мистецтво та культура XVIII-XIX століття продовжували використовувати міфологічні сюжети, але вже в новому контексті. Наприклад, романтизм звертався до міфів і легенд як до джерела натхнення і символів, що виражали глибокі людські почуття і прагнення.

Стійкість міфологічних наративів у сучасній культурі підкреслює їхню неминущу силу та актуальність. Міфи забезпечують спільну мову та набір символів, які можуть долати культурні та часові розбіжності, пропонуючи засіб для дослідження фундаментального людського досвіду та цінностей. У світі, що швидко змінюється, ці історії забезпечують тяглість і відчуття зв'язку з минулим, водночас пропонуючи рамки для навігації в сьогоденні та передбачення майбутнього.

Крім того, переосмислення міфологічних наративів у сучасній культурі відображає динамічну природу самого міфу. Міфи не є статичними; вони розвиваються та адаптуються, щоб відображати цінності, проблеми та прагнення суспільств, які їх розповідають. Переосмислюючи ці історії, сучасні творці мають змогу звертатися до актуальних проблем і взаємодіяти з аудиторією у значущий спосіб, гарантуючи, що ці давні оповіді залишатимуться актуальними та впливовими завжди.

Українська міфологія, збагачена різними етнічними та культурними впливами, втілена в народних звичаях, обрядах, легендах та казках, які відображають світогляд, космогонію та вірування наших предків. Українська міфологія є свідченням непереборної сили оповіді, уяви та культурної пам'яті. Від своїх давніх витоків до сучасних проявів українська міфологія відображає складну взаємодію історії, традиції та творчості, що визначає українську ідентичність.

Досліджуючи та зберігаючи цю багату спадщину, ми отримуємо глибше розуміння минулого та більше цінуємо культурне розмаїття та стійкість України.

Сучасні перспективи української міфології формуються під впливом глобалізації, цифрових технологій та культурного обміну. Хоча глобалізація кидає виклик традиційному міфологічному мисленню, вона також відкриває нові шляхи для збереження та поширення української міфології у світовому масштабі. Використовуючи можливості цифрової епохи та силу оповіді й залучення громадськості, українські міфологи та ентузіасти можуть гарантувати, що спадщина української міфології продовжуватиме процвітати та розвиватися у XXI столітті.

Таким чином ми пересвідчуємося, що міфологія живе в сучасному світі, знаходить своє відображення в літературі, кіно та мистецтві, знову набуває значення в дослідженнях сучасних науковців та в релігійних і духовних практиках.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Войтович В. М. Міфи та легенди давньої України. Тернопіль: Навчальна книга. Богдан. 2005.
2. Гес Р. Міфологія і світогляд стародавніх слов'ян. Київ: Наукова думка. 2002.
3. Гейман Ніл. Скандинавська міфологія. КМ-Букс, 2020. 256 с.
4. Голубович М. Міфологія українців: Космогонія, землеробський цикл, демонологія. Київ: Веселка. 1995.
5. Еріксон Мері Е. Шість днів творіння: Чудесна історія про створення світу. Chariot Books. 2005. 32 с.
6. Історія філософії. Античність та Середньовіччя / за ред. Умберто Еко та Рікардо Федріги ; [пер. з італ. О. В. Сминтини та ін.]. Харків : Фоліо. 2021.
7. Крижанівський О. Українська міфологія: міфи, легенди, вірування. Київ: Либідь. 1994.
8. Леві-Строс К. Первісне мислення. К.: Український центр духовної культури, 2000. 324 с.
9. Мефодій А. Міфологія та фольклор середньовічної Європи. Київ: Літера. 2003.
10. Міфологія і сучасність. URL:<https://kumlk.kpi.ua/arch/node/1646>
11. Павленко Ю. В. Історія світової цивілізації. Соціокультурний розвиток людства : навчальний посібник. Київ : Либідь. 2001.
12. Почепцов Г. Сучасна міфологія: хто і як її використовує. URL:<https://ms.detector.media/manipulyatsii/post/7652/2012-03-25-suchasna-mifologiya-khto-i-yak-ii-vykorystovuie/>
13. Українська філософія: генеза і розвиток. URL:https://pidru4niki.com/1081100752078/filosofiya/ukrayinska_filosofiya_geneza_rozvitok

- 14.Філософія та міфологія: історичне зародження. Реферат
URL:<https://osvita.ua/vnz/reports/philosophy/13013/>
- 15.Цветков В. Міфологія та релігія Київської Русі. Київ: Академія. 1998.
- 16.Ясенчук О. Сучасні форми міфотворчості: від традицій до постмодерну.
Київ: Родовід, 2010.
- 17.Burkert W. Greek Religion: Archaic and Classical. Blackwell. 1985.
- 18.Chance J. Medieval Mythography: From Roman North Africa to the School of Chartres, A.D. 433-1177. University Press of Florida, 1994.
- 19.Clark T. The Cambridge Introduction to Literature and the Environment (n.p.):
Cambridge University Press, 2011.
- 20.Dalley S. Myths from Mesopotamia: Creation, The Flood, Gilgamesh, and Others. OUP Oxford. 2000.
- 21.Davidson H.R.E. Myths and Symbols in Pagan Europe: Early Scandinavian and Celtic Religions. Manchester University Press, 1988.
- 22.Dillon S. Pagan Portals – Polytheism: A Platonic Approach: Collective Ink, 2022.
- 23.Eliade M. The Myth of the Eternal Return. United Kingdom: Princeton University Press. 1954.
- 24.Eliade M. The Sacred and the Profane: The Nature of Religion. Велика Британія: Harcourt, Brace. 1959.
- 25.Frazer J.G. The Golden Bough: A Study in Magic and Religion. Oxford University Press, 1998.
- 26.Graves R. The Greek myths. United Kingdom: Penguin Books. 1992.
- 27.Hollister Ch. W., Bennett J. M.. Medieval Europe: a short history. Бостон: McGraw-Hill, 2002.
- 28.Joseph Campbell & The Power Of Myth
URL:<https://www.youtube.com/watch?v=VLlxL4kNMgA>

29. Life in Ancient Cities URL: <https://education.nationalgeographic.org/resource/life-ancient-cities/6th-grade/>
30. Mackenzie D. A. Egyptian Myth and Legend. United Kingdom: Library of Alexandria. 2020.
31. Nietzsche and Antiquity: His Reaction and Response to the Classical Tradition. Camden House, 2004.
32. Olson R. Indus Valley | Clues to an Ancient Civilization, National Geographic URL: <https://olsonfarlow.com/portfolios/indus-valley-civilization-2800-1900-bc>
33. Parker R. Polytheism and society at Athens. Oxford: OUP. 2005.
34. Possehl G. L. The Indus Civilization: A Contemporary Perspective. AltaMira Press. 2002.
35. Rider J. The Writer's Book of Memory: An Interdisciplinary Study for Writing Teachers. Taylor & Francis, 2013.
36. Roach J. Rediscovering the lost city of Mohenjo Daro. URL: <https://www.nationalgeographic.com/history/article/mohenjo-daro>
37. Rosenwein B.H. A Short History of the Middle Ages. University of Toronto Press, 2023.
38. Watson T. Surprising Discoveries From the Indus Civilization. URL: <https://www.nationalgeographic.com/adventure/article/130425-indus-civilization-discoveries-harappa-archaeology-science>